

11. Баканов, М. И. Теория экономического анализа: учебник / М. И. Баканов, М. В. Мельник, А. Д. Шеремет; под ред. М. И. Баканова. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 536 с.
12. Гиляровская, Л. Т. Экономический анализ: учебник для вузов / Л. Т. Гиляровская [и др.]; под ред. Л. Т. Гиляровской. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 527 с.
13. Методичні рекомендації по аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій [Електронний ресурс]. Лист Державної податкової адміністрації України № 759/10/20-2117 від 27.01.1998 р. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GDPII722.html. – Назва з домашньої сторінки Internet.
14. Клейнер, Г.Б. Механизмы принятия стратегических решений на промышленных предприятиях (результаты эмпирического анализа) / Г.Б. Клейнер. – М.: ЦЭМИ, 1998. – 78 с. – (Препринт / Рос. акад. наук, Центр. экон.-мат. ин-т; WP/198/040).
15. Лосева С.А. Финансово-инвестиционный потенциал предприятия и его влияние на управление инвестициями / С.А.Лосева, В.И.Зубкова, А.В.Накивайло: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.cci.zp.ua/invest/article/knp20_7.doc
16. Кириченко К. Т. Аналіз діяльності підприємств в умовах світової фінансово-економічної кризи [Текст] / К. Т. Кириченко // Економіка, фінанси, право. – 2009. – № 8. – С. 18 – 24.
17. Гнип Н.О. Управління фінансовим потенціалом підприємства як складова фінансового менеджменту / Н.О. Гнип // Розвиток фінансових відносин в умовах трансформаційних процесів: український вимір: матеріали симпозиуму Харківського інституту фінансів Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі. – Х.: ХІФ УДУФМТ, 2009. – С. 145-146.
18. Фомин П.А. Особенности оценки производственного потенциала промышленных предприятий: Библиотека экономиста: бизнес-планирование, бюджет / П.А. Фомин, М.К. Старовойтов: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.cis2000.ru/1/37_1_1.shtml - 81k

УДК 338.48-44

НОВІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ТУРИЗМУ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

Транченко Л.В. д.е.н., професор, завідувач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи, Уманського національного університету садівництва, Умань (Україна).

Транченко Л.В. Нові підходи до розвитку аграрного туризму в сільській місцевості

У статті розглядаються можливі заходи щодо розвитку аграрного туризму в сільській місцевості. Аналізується досвід закордонних країн, який показує важливість цієї сфери для розв'язку соціальних і територіальних питань. Оцінюється можливий економічний ефект реалізації заходів щодо розвитку сільського туризму в Україні. Доведено, що в Україні необхідно розробити державні програми розвитку туризму. У результаті, агротуристичні об'єкти можуть розраховувати на одержання фінансової допомоги. Обґрунтовано, що світовий досвід показує, що розвиток сільського туризму розглядається як діяльність, альтернативна сільському господарству. Сільське господарство не може на сьогодні запропонувати шляхи суттєвого покращення ситуації на селі, і тому саме сільський туризм, з огляду на перспективи його розвитку, може забезпечити певну економічну стабільність. Саме сільський туризм пропонує сучасному туристичному ринку новий вид діяльності – економічною за формою, рекреаційною, екологічною за сутністю, соціальною за спрямуванням.

Ключові слова: туризм, туристична діяльність, туристичні підприємства, туристичні агентства, сільський туризм, зелений туризм, сільська місцевість, розвиток туризму, агротуристичні об'єкти.

Транченко Л.В. Новые подходы к развитию аграрного туризма в сельской местности

В статье рассматриваются возможные меры по развитию аграрного туризма в сельской местности. Анализируется опыт зарубежных стран, который показывает важность этой сферы для развития социальных и территориальных вопросов. Оценивается возможный экономический эффект реализации мероприятий по развитию сельского туризма Украины. Доказано, что в Украине необходимо разрабатывать государственные программы развития туризма. В результате, агротуристические объекты могут рассчитывать на получение финансовой помощи. Обосновано, что мировой опыт показывает, что развитие сельского туризма рассматривается как деятельность, альтернативная сельскому хозяйству. Сельское хозяйство не может сегодня предложить пути существенного улучшения ситуации на селе, и поэтому именно сельский туризм, учитывая перспективы его развития, может обеспечить определенную экономическую стабильность. Именно сельский туризм предлагает современному туристическому рынку новый вид деятельности – экономической по форме, рекреационной, экологической по сути, социальной по направлению.

Ключевые слова: туризм, туристическая деятельность, туристические предприятия, туристические агентства, сельский туризм, зеленый туризм, сельская местность, развитие туризма, агротуристические объекты.

Tranchenko L. New approaches to the development of agricultural tourism in rural areas

This article discusses the possible measures to promote agricultural tourism in rural areas. The experience of foreign countries, which shows the importance of this sector for the development of social and territorial issues. Estimated potential economic impact implementation of measures to promote rural tourism in Ukraine. Proved that Ukraine needs to develop a state program of tourism development. As a result, agro-tourist facilities may be eligible for financial assistance. It is proved that the world experience shows that the development of rural tourism is seen as an activity, alternative agriculture. Agriculture can not now propose ways to significantly improve the situation in rural areas, and therefore it is rural tourism, given the prospects of its development, may provide some economic stability. It offers modern rural tourism travel market a new type of activity - in the form of economic, recreational, environmental essentially social direction.

Keywords: tourism, tourism activities, tourism enterprises, travel agencies, rural tourism, green tourism, rural tourism development, agro-tourist facilities.

Постановка проблеми. Туризм стає все більш важливим для економіки України. Значення туризму для місцевої економіки міняється по всій території нашої країни. Деякі місця мають величезні інвестиції в туристичну галузь, а інші відстають. Проте, розвиток туризму є потенціалом для малого бізнесу. Із збільшенням безпеки для міжнародних поїздок і подорожей багато сільських туристичних компаній з'являються на ринку з своїми пропозиціями. Багато хто з них з низьким рівнем ризику сільських районів покладається на туризм як на важливу частину економіки.

За часів змін і невизначеності в сільській місцевості, коли багато сіл і сільських господарств знаходяться в занепаді, то їм необхідно адаптуватися, щоб залишитися не тільки на карті, але і в бізнесі, а сільський (зелений) туризм представляє можливість стабільності і підтримки бізнесу і послуг, а також збереження села. Тому, проблемою, що потребує своєчасного рішення, є потреба в науково обґрунтованому аналізі мотивації розвитку сільського туризму в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості практики і наукові основи розвитку сільського туризму за кордоном і в нашій країні викладені в працях таких вітчизняних та зарубіжних авторів, як Т.В. Гринько [1], О. Давидова [2], В. В. Кобржицький [3], П.М. Макаренко [4], А.С. Малиновський [5], І. Петенко [6], Н. А. Пугач [7], С. В. Хлоп'як [8] та інші.

Мета наукової статті. У зв'язку з цим, мета цієї статті полягає у наданні науково-методичного підходу щодо визначення основних

дефініцій та аналізу мотивації розвитку сільського (зеленого) туризму в Україні.

Результати досліджень. Поняття аграрного туризму можна трактувати подвійно. У вузькому розумінні під аграрним туризмом розуміють відпочинок міських жителів у сільській місцевості, що припускає більш-менш тривалу оренду замського житла [1]. У широкому змісті аграрний туризм включає всі види проведення часу міських жителів у сільській місцевості, тобто елементи відпочинку та оздоровчих заходів. Зокрема, у цьому випадку мова може йти про комбінацію відпочинку із труднощами на присадибній ділянці, про етнографічні екскурсії з акцентом на сільську складову, про добровільну тимчасову участь в агровиробництві в рамках рекреаційних заходів.

Існують два підходи формування моделі аграрного туризму. Перший підхід виходить із того, що невеликі сільськогосподарські підприємства – особисті підсобні господарства, селянські фермерські господарства, сільськогосподарські споживчі кооперативи – на свій страх і ризик починають займатися підприємницькою діяльністю з туристичним напрямом. У цьому випадку аграрний туризм розбудовується за рахунок власних ресурсів без залучення необхідних інвестицій ззовні. Однак розраховувати на значний приплив туристів у сільську місцевість за таких умов фінансування не доводиться. Якщо зусилля підприємців доповнюються діяльністю туроператорів (тури, що розробляють) і турагентів (путівки, що продають), то результат буде ледве краще. Однак без кардинального підвищення ступеня комфорту для потенційних відпочиваючих попит на послуги сільського туризму так і залишиться на низькому рівні, формуючись лише за рахунок нечисленних аматорів: рибалок, фахівців-етнографів тощо. Сімейні ж туристи як і раніше будуть ігнорувати цю сферу, тому що їм потрібно зовсім інша асортиментна послуга.

Другий підхід припускає комплексний розвиток туризму в сільській місцевості. Сільський туризм розглядається не як підсобне виробництво, а як основний бізнес, що забезпечує максимальний набір рекреаційних послуг, націлених на використання всіх привабливих для туристів аспектів сільському життю. До таких аспектів можна віднести, наприклад, наявність сприятливих екологічних і естетичних умов, можливість долучитися до сільського способу життя і його розвагам (кінні прогулянки, збір грибів і ягід, риболовля та ін.), доступ до недорогих продуктів харчування місцевого виробництва, знайомство з етнографічними особливостями тощо.

У принципі, ці два нових підходи несуперечливі, якщо розглядати їх як послідовні етапи того самого процесу. У всякому разі, саме таким шляхом розбудовувався аграрний туризм у країнах Західної Європи. Перший етап – становлення європейського аграрного туризму – тривав приблизно 20 років і завершився в 1990-е роки. Споконвічні мотиви, обумовлені політикою підтримки європейськими державами локального агротуризму, мали в основному соціальний характер. Не випадково політика підтримки сільського туризму в Європі дотепер орієнтована на економічно відсталі райони. Як правило, підставою для такої політики були втрата ринкової конкурентоспроможності місцевої аграрної продукції й необхідність реструктуризації сільського господарства з метою підвищення його ефективності. Це неминуче вело до скорочення числа зайнятих в основному виробництві й створювало проблему дефіциту робочих місць у сільській місцевості. У цьому зв'язку агротуризм став розглядатися в якості альтернативного виду економічної діяльності, здатного підтримати доходи відсталіх регіонів.

Характерний у цьому змісті досвід розвитку сільського відпочинку й туризму в Італії. Агротуризм як доповнення до сільськогосподарської діяльності став розбудовуватися тут в 1970 роки. Спочатку передбачалося, що обслуговування туристів буде сполучатися з основною господарською діяльністю фермерів, що дозволить без більших інвестицій поліпшити фінансово-економічне становище сільського населення. Цей різновид агротуризму 30-літньої давнини була доступна (за вартістю) для клієнтів, але при цьому рівень комфорту був практично спартанським. Як наслідок такий вид відпочинку досить довго не користувався великою популярністю [2].

Ситуація початку докорінно міниться приблизно 10 років тому, що, цілком ймовірно, було викликано двома основними причинами. По-перше, в усьому світі зріс інтерес до «екологічного» туризму, і агротуризм вдало вписав у нову тенденцію: він забезпечував не тільки відпочинок на природі й доступ до екологічно чистих продуктів харчування, але й відтворення справжнього сільського способу життя. По-друге, у цей період стандартні споживчі переваги як у самій Італії, так і в ряді інших розвинених європейських країн (насамперед у Німеччині) досягли певного рівня насичення. У результаті виник попит на нові різновиди рекреаційних послуг, що виходять за рамки традиційних видів «пляжного» туризму й міських екскурсійних програм.

Попит такого роду поступово змінив саму основу агротуризму. Для багатьох сільських жителів туризм із побічного виду діяльності перетворився в бізнес із усіма властивими йому атрибутами: рекламою, маркетингом, ціновою політикою, кваліфікованими кадрами тощо. За рахунок великих інвестицій кардинально перетворили об'єкти для розміщення туристів. Так, сучасний агротуризм в Італії – це не скромні, як раніше, кімнати на три-чотири чоловік у сільських будівлях, а три-чотиризіркові міні-готелі, прекрасно обладнані ванними, басейнами, тенісними кортами тощо. Дуже часто для готельних потреб реконструюються садиби XVI-XVIII ст. або невеликі старі монастирі [5]. Такі туристичні комплекси забезпечують своїм клієнтам можливість займатися різними видами спорту, робити кінні й піші прогулянки, а також екскурсії по околицях, у тому числі з відвідуванням сільських ярмарків і костюмованих свят. Крім цього, сільський туризм усе частіше містить у собі ознайомлення з кулінарними традиціями того або іншого регіону. При цьому туристи можуть не тільки смачно і якісно поїсти, але й відвезти із собою «продукти-сувеніри» (рідкі й дорогі вина, трюфелі, спеціальні сорти сиру, оливкового масла тощо), які вкрай рідко продаються в міських магазинах. Зокрема, до теперішнього часу в Італії розроблене вже більш 70 турів винно-гастрономічного профілю.

Успіх агротуризму який у ряді країн став перетворюватися з допоміжної підгалузі сільського господарства в заможній і конкурентоспроможній сектор послуг, сприяв його цілеспрямованому розвитку в деяких державах. У числі цих країн «другої хвилі» його розвитку були визнані лідери міжнародного туризму, у тому числі Греція і Кіпр. Зокрема, Греція, де туризм є одним з головних секторів економіки (щорічний дохід від туризму становить приблизно 12 млрд. дол. США, або 8% ВВП; у туризмі зайняте близько 20% економічно активного населення країни) реалізує власні програми розвитку організованого відпочинку в сільській місцевості [4]. Розбудовуючи свій сільський туризм, лідери «пляжної» і «музейної» туристичної індустрії прагнуть розосередити традиційні потоки відпочиваючих, частково направивши їх в інші регіони. У цьому випадку значну роль відіграє потреба в зниженні екологічного навантаження на прибережні курортні зони.

Світовий досвід показує, що в Україні розвиток сільського туризму може бути ефективним як із соціальної, так і з економічної точки зору. У той же час слід мати на увазі, що максимального ефекту можна добитися, якщо сільський туризм буде розбудовуватися не спонтанно, а в рамках якої-небудь програми державного, міжрегіонального або регіонального значення. А якщо ні, то локальні проекти в сфері сільського туризму в сучасних умовах недоліку фінансових ресурсів приречені на повільний і важкий самостійний розвиток.

Крім того, необхідно враховувати специфіку розвитку сільського туризму в Україні. У Західній Європі підтримка агротуризму багато в чому пояснюється надвиробництвом сільськогосподарської продукції, в Україні ж подібна ситуація відсутня. Тому для нашої країни більш логічним представляється підхід, у рамках якого буде сполучатися розвиток і самого сільськогосподарського виробництва, і агротуризму. Економічні підстави для такого підходу очевидні. Ціни виробників сільгосппродукції багаторазово поступаються цінам у міській роздрібній торгівлі. Якщо сполучити надання туристичних послуг у сільській місцевості із продажем продуктів харчування за цінами виробників, це дозволить створити недорогий і конкурентоспроможний ринковий продукт. У результаті, сукупне виробництво продуктів харчування та туристичних послуг може виявитися цілком рентабельним, навіть якщо який-небудь із цих видів діяльності сам по собі збитковий.

Виходячи із закордонного досвіду, можна припустити, що український агротуризм у своєму розвитку також мине дві основні стадії – етап самостійного становлення за рахунок активності сільських підприємців і етап цілеспрямованого розвитку внаслідок значних зовнішніх інвестицій в організацію сільського відпочинку. Крім цього, враховуючи особливості української ситуації (низькі обсяги сільськогосподарського виробництва, негативний рівень міграції), слід планувати й третій етап розвитку національного агротуризму – створення єдиного агротуристичного комплексу.

Важливим питанням комплексного розвитку туризму в сільській місцевості є формування основної одиниці бізнес-планування. Практика показує, що в якості основної одиниці міг би стати адміністративний район суб'єкта держави [6]. Саме в його рамках повинна проводитися спеціалізація мікророзон туристичного обслуговування, що включають об'єкти екологічного, дитячо-юнацького, лікувально-оздоровчого, спортивного й інших видів аграрного туризму. Для взаємозв'язку цих мікророзон адміністративного району повинні складатися туристські маршрути водного, кінного, пішохідного й інших напрямів.

Окрема проблема, яку неможливо розв'язати миттєво – якість туристичного обслуговування. Для його підвищення, насамперед, необхідно поліпшити професійну підготовку працівників для сфери аграрного туризму. Зокрема, у багатьох регіонах України є вищі сільськогосподарські навчальні заклади, при яких можна відкрити безкоштовні (не повністю оплачувані) факультети або курси по підготовці фахівців сільського туризму. Наприклад, в Уманському національному університеті садівництва робота по підготовці таких фахівців уже почалася. Крім того, туристичним підприємствам необхідно проходити ліцензування й сертифікацію. Поліпшенню якості туристичного обслуговування буде також сприяти формування й удосконалювання законодавчої бази про розвиток нового виду підприємницької діяльності на селі. Масштабний розвиток матеріально-технічної бази сільського туризму також неможливо без значної підтримки з боку держави.

Висновок. Враховуючи вищесказане, в Україні необхідно розробляти державні програми розвитку туризму. У результаті, агротуристичні об'єкти можуть розраховувати на одержання фінансової допомоги із двох-трьох джерел. Приклади в інших туристичних сферах уже є. У закордонних країнах, що розбудовували сільський туризм, активно використовувалася державна підтримка. У країнах – піонерах агротуризму його перспективи, як правило, спочатку оцінювалися регіональною владою, ними ж виявлялася підтримка його розвитку шляхом прийняття відповідних законів. Наприклад, регіональний закон про розвиток агротуризму в італійській провінції Кампанья був прийнятий в 1984 р. за півтора року до прийняття аналогічного державного закону.

Державні програми розвитку сільського туризму створювалися і як окремі документи, і як частина комплексних програм більш високого рівня. Наприклад, на Кіпрі була розроблена спеціальна програма розвитку агротуризму, а в Німеччині цей вид туризму був включений у рамки національної програми сталого розвитку сільської місцевості. На Кіпрі концепція агротуризму була розроблена «зверху» державним агентством – Кіпрською організацією по туризму (КІТ). Програма передбачає надання допомоги господарствам для перебудови, реставрації й устаткування традиційних будинків у сільських районах з метою підготовки їх до приймання туристів. Схема дій проста: хазяїн сільського будинку, що бажає приймати туристів, подає заявку в КІТ про бажання організувати пансіон і одержує або кредит, або безоплатну позичку від КІТ. Інформація про господарство, готовий приймати відпочиваючих, включається в базу даних спеціально створеної Кіпрської агротуристичної компанії (Сурпус Agrotourism Company), яка прямо працює з турагентами та приватними особами. Агротуристичний бізнес на Кіпрі орієнтований на іноземних туристів, в основному з Німеччини та Великобританії. Переважний контингент туристів –представники середнього класу. Ще одним специфічним напрямом державної підтримки, на яке слід звернути увагу, є післявоєнні програми відпочинку працюючих, реалізовані у Франції й Швейцарії. Ці програми, субсидовані державою й профспілками, базувалися на використанні туристичних відпускних чеків. Цілком можливо, що подібний спосіб фінансування агротуризму здатний прискорити його розвиток і в Україні, де частка небагатого населення як і раніше дуже велика. Таким чином, і міжнародний досвід, і попередні економічні оцінки показують доцільність і високу потенційну ефективність розвитку агротуризму в Україні.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Гринько Т.В. Удосконалення управління підприємствами туристичної сфери / Т. В. Гринько [Текст]. — // Економіка. Фінанси. Право. — 2013. — №5. — С. 13–15.
2. Давидова О. Особливості інноваційних процесів у сфері туристичних послуг / О. Давидова [Текст]. — // Проблеми науки. — 2011. — № 5. — С. 16 – 21.
3. Кобрицький В. В. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку міжнародного туризму / В. В. Кобрицький [Текст]. — // Інвестиції: практика та досвід. — 2012. — №9 (трав.). — С. 50–54.
- Макаренко П.М. Економічний потенціал різних форм аграрних господарств / П. М. Макаренко, Л. Л. Мельник // Економіка АПК. — 2011. — № 7. — С. 89–97.
- Малиновський А.С. Кадрово-управлінський потенціал аграрних формувань / А. С. Малиновський // Економіка АПК. — 2011. — № 7. — С. 97–104.
4. Петенко І. Концептуальні положення підвищення ефективності використання рекреаційного потенціалу України / І. Петенко [Текст]. — // Екологічний вісник. — 2011. — № 3. — С. 22 – 23.
5. Пугач Н. А. Інформаційно-консультаційне забезпечення розвитку сільського туризму / Н. А. Пугач [Текст]. — // Економіка АПК. — 2014. — № 9. — С. 86–91.
6. Хлопак С. В. Формування механізму управління туристичним підприємством в умовах державного регулюючого впливу / Хлопак С. В. [Текст]. — // Інвестиції: практика та досвід. — 2012. — №16 (серп.). — С. 64–69.

УДК 330.3:519.86

ФІНАНSOVA СТІЙКІСТЬ КОНКУРЕНТНИХ ПОЗИЦІЙ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Транченко О.М., к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту, Уманський національний університет садівництва, м. Умань (Україна)

Транченко О.М. Фінансова стійкість конкурентних позицій сільського господарства.

У статті розглядаються теоретико-методичні та практичні засади щодо фінансової стійкості конкурентних позицій сільського господарства. Запропоновано модель яка попереджає настання процедури банкрутства сільськогосподарського товаровиробника для забезпечення конкурентних позицій сільського господарства. Доведено, що відмінною особливістю створеної моделі є її розробка в українських умовах з урахуванням галузевої приналежності і рівня спеціалізації сільськогосподарських підприємств. Обґрунтовано, що отримана модель здатна з точністю до 89,3% інформувати про настання процедури банкрутства сільськогосподарського товаровиробника протягом найближчого року і з точністю до 92,7% протягом дворічного періоду. При цьому представлена модель характеризується високою загальною точністю прогнозу, складовою 91,1% при прогнозі стану підприємства на найближчий рік, і 76,8% – протягом двох найближчих років. Тестування функцій на різних вибірках підприємств дозволить говорити про ступінь достовірності здійснення прогнозу не тільки для сільського господарства Черкаської області, а й у цілому по Україні.

Ключові слова: прогнозування, банкрутство, сільське господарство, конкурентоспроможність, конкурентні позиції.

Транченко А.М. Финансовая устойчивость конкурентных позиций сельского хозяйства.

В статье рассматриваются теоретико-методические и практические основы по финансовой устойчивости конкурентных позиций сельского хозяйства. Предложена модель которая предупреждает наступление процедуры банкротства сельскохозяйственного товаропроизводителя для обеспечения конкурентных позиций сельского хозяйства. Доказано, что отличительной особенностью созданной модели является ее разработка в украинских условиях с учетом отраслевой принадлежности и уровня специализации сельскохозяйственных предприятий.